

Gherghina BODA

ACTIVITATEA COMITETELOR ȘI CONSILIILOR FEMEILOR DIN REGIUNEA HUNEDOARA PRIVIND ÎNTEMEIEREA ȘI CONSOLIDAREA FAMILIEI, CREȘTEREA NATALITĂȚII ȘI OCROTIREA MAMEI ȘI COPILULUI (1963–1968)

DOI: doi.org/10.5281/zenodo.3956746

Rezumat

Activitatea comitetelor și consiliilor femeilor din regiunea Hunedoara privind întemeierea și consolidarea familiei, creșterea natalității și ocrotirea mamei și copilului (1963–1968)

Mișcarea națională a femeilor române a cunoscut o continuă evoluție, în perioada comunistă intrând într-o nouă etapă, cea a recunoașterii legislative a egalității de gen, întreaga sa activitate desfășurându-se sub directa îndrumare a partidului unic și a statului. Organizarea Consiliului Național al Femeilor Române și la nivel teritorial a oferit oportunitatea unei activități unitare sub raportul sarcinilor și atribuțiilor, care se încadrau perfect în politica de partid și care viza toate domeniile vieții sociale. Printre acestea, munca ideologică și cultural-educativă privind familia sub aspectul întemeierii și consolidării sale, a creșterii natalității și a ocrotirii mamei și copilului constituiau politici de stat destinate creșterii demografice, întineririi populației și educației tinerilor în spiritul formării societății multilateral dezvoltate și al unei autentice democrații. Statul român acorda o atenție deosebită familiei, considerată celula de bază a societății, femeii și copiilor, care intrau direct sub tutela sa, consiliilor și comitetelor femeilor revenindu-le cele mai importante sarcini în direcția informării și consilierii femeilor în privința natalității, a căsătoriei, a creșterii și educării copiilor. Principalele lor atribuții erau cuprinse în documentele emise de Consiliul Național al Femeilor Române cu ocazia congreselor naționale și care reflectau cu fidelitate directivele Partidului Comunist Român.

Cuvinte cheie: femei, consilii, comitete, familie, natalitate, ocrotire.

Резюме

Деятельность женских комитетов и советов в регионе Хунедоара по созданию и упрочению семьи, повышению рождаемости и защите матери и ребенка (1963–1968)

Национальное движение румынских женщин претерпевало непрерывную эволюцию, вступив в коммунистический период в новую стадию развития, ознаменовавшуюся законодательным признанием гендерного равенства. Вся его деятельность осуществлялась под непосредственным руководством одной партии и государства. Организация Национального совета румынских женщин и на территориальном уровне предоставила возможность для проведения единой деятельности с точки зрения задач и обязанностей, которые идеально вписывались в политику

партии и охватывали все сферы общественной жизни. Наряду с этим идеологическая и культурно-просветительская работа в отношении создания и укрепления семьи, повышения рождаемости и защиты матери и ребенка являлась частью государственной политики, направленной на демографический рост, омоложение населения и воспитание молодежи в духе формирования многосторонне развитого и подлинно демократического общества. Румынское государство уделяло особое внимание семье, рассматривая ее как основную ячейку общества, женщинам и детям, непосредственно попадавшим под его опеку, женским советам и комитетам, на которые возлагались самые важные задачи относительно информирования и консультирования женщин по вопросам рождения, брака, воспитания и обучения детей. Их основные обязанности были включены в документы, издаваемые Национальным советом румынских женщин по случаю проведения национальных конгрессов, в которых получили отражение директивы Румынской коммунистической партии.

Ключевые слова: женщины, советы, комитеты, семья, рождаемость, защита.

Summary

The activity of women's committees and councils in the Hunedoara region concerning the creation and consolidation of families, the birth-rate growth and the protection of mothers and children (1963–1968)

The national movement of Romanian women underwent a continuous evolution, entering a new stage during the communist period, that of the legal recognition of gender equality, its entire activity being conducted under the direct guidance of the single party and the state. The organization of the National Council of Romanian Women at territorial level offered the opportunity of a unitary activity in terms of tasks and duties, which fitted perfectly the party politics and which encompassed all areas of social life. Among them, the ideological and cultural-educational activity regarding the creation and consolidation of families, the birth-rate growth and the protection of mothers and children were state policies aimed at the demographic growth, the rejuvenation of the population and the education of the young people in the spirit of establishing the multilaterally developed society and an authentic democracy. The Romanian State paid special attention to the family, considered the basic cell of society, to women and children, who were under its immediate tutelage, the women's councils and committees having the

most important tasks of informing and advising women on birth, marriage, raising and educating children. Their main duties were stipulated in the documents issued by the National Council of Romanian Women on the occasion of the national congresses and they faithfully reflected the directives of the Romanian Communist Party.

Key words: women, councils, committees, family, birth, protection.

Locul și rolul femeii în istorie, a modului în care a fost și este percepută de și în societate, a suscitât de-a lungul timpului nenumărate teorii și puncte de vedere care au încercat atât să surprindă, cât și să releve caracteristici ale femeii în raport cu diverse considerente de ordin sexual, societal, economic, religios sau de altă natură, care să îi justifice într-un fel sau altul poziția deținută în timpul istoric și în spațiul geografic. Evoluția societății umane reprezintă și evoluția modului în care a fost percepută femeia. Încă din antichitate, femeia a fost privită în opoziție cu bărbatul, reprezentantul forței fizice, a virilității și puterii creatoare, excepție făcând neoliticul cu societățile sale matriarhale, care i-au creat femeii o aură mitologică, sacră, punând-o pe același pedestal cu orice zeități, privită ca o „întrupare a forțelor cosmice ale fecundității și creației”, reprezentând astfel „fecunditatea, pământul, natura, viața” [8, p. 27, p. 174]. După matriarhat, adevărată epocă de aur a supremației femeii în societate, soarta ei s-a schimbat dramatic prin aducerea într-o poziție de inferioritate de la care nu a mai reușit să se ridice decât în perioada contemporană. Desființarea matriarhatului a fost privită ca „înfrângerea pe plan istoric universal a sexului feminin... Această situație înjositoare a femeii, care s-a manifestat fățiș mai ales la grecii din epoca eroică și, încă în și mai mare măsură, la cei din epoca clasică, încetul cu încetul a început să fie prezentată în mod fățarnic în culori frumoase și pe alocuri învăluită în forme mai blânde, dar nicidecum înlăturată” [3, p. 59]. Se constată că lupta permanentă dintre Virilitate și Feminitate a dominat fiecare epocă istorică, femeia fiind și adorată și disprețuită, nefiind considerată o ființă umană nici măcar în antichitate, ci doar o imagine și o idee mitică, contradictorie: „Divinitate și Animalitate, Viață și Moarte, Ființă și Neant, Bine și Rău”, când zeiță sau preoteasă, când personificând Frumusețea, Grația, Blândețea sau Duiosia, când Mamă și Soție, când un obiect impur aruncat după întrebuințare, cauza păcatului, vampa și prostituata care îl îndeamnă pe bărbat să facă rău [8, p. 174]. Dorința de eliberare sau cea de supunere în fața bărbatului, nutrite de femei de-a lungul timpului, au determinat femeia să înceapă o luptă nu numai cu sine, ci și cu societatea în care trăia, cu scopul de a-și găsi calea de afirmare, dar și de recunoaștere de către

ceilalți a contribuției sale la evoluția umanității. Dacă la început femeile s-au „răzvrătit” ca spirite singulare, cu timpul, prin exercițiul contaminării, au îngroșat rândurile și au dat naștere unei adevărate mișcări naționale și internaționale prin care își revendicau drepturi culturale, economice și chiar politice. Căci, indiscutabil, de-a lungul istoriei, inteligența și creativitatea femeilor a rămas consemnată în memoria colectivă și în procesul evolutiv al umanității.

Emanciparea femeii comportă numeroase discuții, privită atât sub aspectele sale pozitive, cât și negative, funcție de epocă și, de ce nu, de persoană. Egalitatea cu bărbatul, ca expresie supremă a emancipării, este percepută diferit de societățile umane și de persoana femeii însăși. Fiecare femeie are libertatea de a-și însuși într-un mod personal noțiunea de emancipare sau egalitate, discuțiile pe această temă fiind nelimitate. Una dintre teoriile privind emanciparea femeii, privită din punct de vedere al religiei, susține că aceasta „a început în timpurile moderne și direct proporțional cu declinul religiei. Supunerea femeii, de fapt, a început în sec. al XVII-lea odată cu destrămarea creștinătății și a luat o formă pozitivă la momentul revoluției industriale. În civilizația creștină, femeile s-au bucurat de drepturi, privilegii, onoruri și demnități, care au fost înghițite între timp de era mașinilor” [10, p. 2]. Să nu uităm însă că în Antichitate și Evul Mediu, de exemplu, au existat nenumărate exemple de femei luptătoare, scriitoare, educate sau care aveau diverse profesii, ba chiar afaceri, în sec. al XVII-lea în Anglia apărând la un moment dat o lege care prevedea că soțul nu este responsabil de datoriile soției, în perioada pre-industrială estimându-se că femeile produceau jumătate din bunurile necesare societății [10, p. 3].

Obținerea sau pierderea unor drepturi a determinat femeile să ia atitudine, să lupte prin diverse mijloace pentru a și le păstra sau revendica. Se consideră că mișcarea de emancipare a femeii a început timid în sec. al XVIII-lea, odată cu apariția și răspândirea ideilor iluministe. În acest context, în 1702 apare la Londra primul mare cotidian modern, *The Daily Courant*, înființat de o femeie, Elizabeth Mallet. Această mișcare a încins spiritele luminate ale vremii, mulții scriitori fiind de partea sa (Montesquieu, Diderot, Helvétius, Condorcet, d'Alembert) sau împotriva ei (J. J. Rousseau și Voltaire) [8, p. 41]. Cert este că mișcarea odată declanșată s-a întărit în decursul timpului, și-a găsit tot mai multe adepți și s-a organizat tot mai mult uzând de mijloace cât mai diverse și mai sofisticate. Femeile au învățat să-și fructifice valoarea și să ceară cu insistență recunoașterea eforturilor depuse în variate domenii de activitate deoarece ea nu participă doar la producerea bunurilor materia-

le și spirituale alături de bărbat, ci ea contribuie și la reproducerea speciei umane, ca parteneră sexuală a acestuia, astfel că „uniunea cuplului nu s-ar putea spune că se bazează numai pe considerente economice, ci și pe legături afective, intime, ceea ce determină o anumită optică față de evenimentele care constituie destinul lor comun” [4, p. 29].

Putem afirma că în toate societățile umane problema locului și rolului femeii în societate a constituit un punct de reflecție, de căutări ideologice și de rezolvări practice reflectat în cadrul mai multor concepții. Una dintre teoriile care se ocupă îndeaproape de femeie și de rolul său în societate este concepția marxistă, care se consideră prima ideologie care ridică femeia alături de bărbat, rolul acesteia fiind conceput ca „un tot unitar, realizat pe plan profesional, matern, familial, dar și în general uman” [4, p. 33].

În România, la începuturile sale, mișcarea de emancipare a femeilor nu a fost una virulentă, puternică și susținută, cu revendicări neapărat politice, ci am caracteriza-o ca fiind mai degrabă „cuminte”, cu activități mai mult de caritate și de muncă socială, desfășurate de femei venite din mediile burgheze și intelectuale, soții de oameni de afaceri, profesori, oameni politici, militari de profesie, oameni de cultură și artă consacrați, ele însele cu o educație deosebită sau cu profesii moderne. Evoluția, în raport cu mișcarea internațională, a fost una mai lentă și mai puțin revendicativă, dar susținută cu ardoare de femei celebre ale vremii (Elena Ghica (Dora d'Istria), Elena Cuza, Matilda Cugler-Poni, Sofia Cocea, Ana dr. Davila, Cornelia Emilian, Elena Văcărescu, Alexandrina Cantacuzino, Maria C. Buțureanu, Calypso C. Botez, Zoe Gr. Râmnicănuș, Elena C. Meissner ș. a.), care prin activitatea lor au contribuit la procesul de maturizare al mișcării feministe din țara noastră, devenită parte a societății civile în condițiile consolidării statului de drept modern [6, p. 15]. Trebuie amintit faptul că femeile au înființat diverse organizații și asociații (Asociația pentru Emanciparea Civilă și Politică a Femeilor Române, Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, Consiliul Național al Femeilor Române, Uniunea Femeilor Române din România Mare ș.a.), care au avut relații cu alte asemenea organizații la nivel internațional și prin intermediul cărora au încercat să-și obțină drepturile în condițiile unor idealuri și a unei lupte comune.

Cea mai activă și complexă activitate a desfășurat-o Consiliul Național al Femeilor Române în perioada interbelică prin numeroasele inițiative în justiție, educație, cultură și artă, membrele sale, multe profesoare, medici, avocate, scriitoare ș.a., care au activat neobosit și susținut într-o lume dominată de bărbați. Inițiativa creării CNFR a fost Elena Văcărescu, de-

legata României la Societatea Națiunilor Unite, din *Statute* aflând data înființării, anume în ziua de 4 iulie 1921, la București, fiind considerată prima mișcare cetățenească a femeilor române [7, p. 149].

Anii crizei economice și cei următori, caracterizați de o industrializare destul de rapidă, au determinat mutații majore în mentalul social, femeile îngroșând rândurile „oamenilor muncii”, contribuția lor economică devenind tot mai importantă în cadrul societății, ceea ce a condus nu numai la independența lor economică, ci și la dezvoltarea unei conștiințe politice privind drepturile lor. Ele și-au adus contribuția permanent într-un domeniu sau altul, implicându-se susținut îndeosebi în problemele sociale. Trebuie amintită aici activitatea desfășurată de femei în timpul ilegalității PCR prin organizarea de chete și colecte de bani, alimente, medicamente, îmbrăcăminte pentru copiii ai căror părinți erau arestați, care au colaborat și cu unele femei simpatizante ale PCR sau cu altele, personalități cu vederi înaintate, în activități filantropice, sprijinind acțiunile de ajutorare a copiilor din cartiere și sate, afectate grav de mizeria exploatarea și apoi a războiului, care ducea la o mortalitate foarte mare în rândul nou-născuților, dintr-o sută, aproape un sfert decedând [11, f. 116].

Inegalitatea dintre sexe, consfințită legislativ în multe state ale lumii de-a lungul timpului, în țara noastră s-a schimbat odată cu trecerea la regimul socialist și apoi comunist, începând cu adoptarea Constituției din 1948, care la Art. 21 stipula că „Femeia are drepturi egale cu barbatul în toate domeniile vieții de Stat, economic, social, cultural politic și de drept privat. La munca egală femeia are drept de salarizare egală cu barbatul”, iar la Art. 22, privitor la viața de familie, „Căsătoria și familia se bucură de protecția Statului. Mama, precum și copiii până la vârsta de 18 ani, se bucură de protecție deosebită, stabilită prin lege. Părinții au aceleași îndatoriri față de copiii născuți în afara căsătoriei, ca și pentru cei născuți în căsătorie. Sunt valabile numai actele de stare civilă, încheiate de organele Statului” [1]. Pentru prima dată se proclama legislativ egalitatea femeii cu bărbatul, ceea ce conferă, cel puțin din acest punct de vedere, o dovadă clară de democrație și modernitate a primei Constituții adoptate de noul regim instaurat la putere în România. Însă înainte de acest act legislativ, între 4–8 martie 1946, are loc congresul de înființare a *Federației Femeilor Democrate din România*, eveniment marcant al mișcării naționale a femeilor, care, ulterior va continua cu înființarea la 10 aprilie 1958 a *Consiliului Național al Femeilor*, după desființarea UFDR. Ceea ce a rămas din acest Consiliu va activa în continuare, subordonându-se întrutotul politicii PCR.

Noua ideologie a PCR, cea marxist-leninistă, pune un accent deosebit pe relațiile dintre sexe, Marx arătând că „relația nemijlocită, firească, necesară a omului cu omul este raportul dintre bărbat și femeie... După această relație ne putem face, așadar, o idee despre ansamblul gradului de cultură al omului... în ce măsură este el, în existența sa individuală, totodată, o ființă socială” [5, p. 101]. Comuniștii au considerat că emanciparea femeii era parte a luptei clasei muncitoare și a aliaților săi împotriva sistemului capitalist, parte a luptei pentru edificarea și consolidarea orânduirii socialiste, de unde concluzia că emanciparea femeii este „parte integrantă a emancipării general-umane, proces complex: de durată, economic, social, politic, etc, desfășurat pe toate planurile existenței umane” [4, p. 33]. În noua orânduire socială, pentru o reglementare cât mai clară și eficientă a activității organizațiilor de femei din RSR, în anul 1969 se elaborează *Normele de Organizare și Funcționare a Consiliului Național, Comitetelor și Consiliilor Femeilor*. Conform acestor norme, „Mișcarea de femei din Republica Socialistă România cuprindea femeile muncitoare, țărance, intelectuale, casnice de la orașe și sate – fără deosebire de naționalitate – care prin munca lor contribuie la dezvoltarea continuă a economiei și culturii, la înflorirea patriei socialiste”, forul de conducere al mișcării fiind Conferința Națională a Femeilor, care alegea Consiliul Național al Femeilor [9, f. 86]. Principiul centralismului democratic și al conducerii colective stătea la baza organizării și activității mișcării de femei, care avea următoarele atribuții [9, p. 2]: atragerea maselor de femei din toate domeniile de activitate, inclusiv femeile casnice, „la înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului, la îndeplinirea obiectivelor dezvoltării industriei, agriculturii, înfloririi științei, artei și culturii, la întreaga activitate economică, politică și socială a țării”; în colaborare „cu sindicatele și uniunile cooperativelor agricole de producție, contribuie la atragerea și mobilizarea femeilor în producție, la calificarea și perfecționarea pregătirii profesionale, la promovarea lor în muncă, respectarea legislației muncii cu privire la ocrotirea femeii, în întreprinderi, instituții și cooperative agricole de producție”; „inițiază împreună cu conducerile organizațiilor de masă, ministerele și instituțiile de stat, economice, sociale, culturale, centrale și locale, organizarea unor studii referitoare la condiția socială a femeii din țara noastră, pe baza cărora se propun organelor de partid și de stat măsuri menite să ducă la creșterea rolului și contribuției femeilor în viața politică, economică și socială, la îmbunătățirea continuă a condițiilor lor de muncă și de viață, a ocrotirii mamei și copilului”; „își aduc aportul la educarea

politică, cultural-științifică și moral-cetățenească a femeilor în scopul dezvoltării continue a conștiinței lor socialiste, îmbogățirii cunoștințelor de cultură generală, sanitare și gospodărești... contribuie la îndrumarea mamelor în creșterea și educarea copiilor și tineretului în spiritul dragostei și atașamentului față de patrie și partid, al prieteniei și frăției între poporul român și naționalitățile conlocuitoare, al solidarității internaționale, în spiritul dragostei față de muncă, al corectitudinii și cinstei în familie și societate”; „coordonează activitatea de patronare a unităților de ocrotire a copilului, organizează în colaborare cu alți factori diferite acțiuni în vederea asigurării buneii funcționări a creșelor, căminelor, grădinițelor, caselor de copii, precum și a altor unități de îngrijire și educare a copiilor”; antrenarea femeilor în acțiuni de interes obștesc, de gospodărire și înfrumusețare a orașelor și satelor; „întreține relații de colaborare cu alte organizații naționale și internaționale ale femeilor”. Cert este că întreaga activitate a organizațiilor de femei stătea sub directa îndrumare a PCR, contribuind la îndeplinirea întregii politici interne și externe a partidului, a planurilor și direcțiilor de dezvoltare a Republicii Socialiste România.

La Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 18–19 iunie 1973 s-a ținut o *Cuvântare cu privire la rolul femeii în viața politică, economică și socială a țării*, percepută ca un omagiu adus mișcării de femei care, prin activitatea desfășurată, a demonstrat aderarea necondiționată la bunul mers al societății socialiste prin implicarea totală în atingerea celor mai înalte obiective ale PCR. Cuvântarea a adus în atenție nu numai realizările, ci și lipsurile care trebuiau remediate, în primul rând carențele privind promovarea femeilor în muncile de conducere, astfel ca „femeia să participe în toate forurile de conducere, de partid și de stat, în toate organismele unde se elaborează și se adoptă măsurile și hotărârile privind dezvoltarea societății noastre... Trebuie să recunoaștem că nu s-a acordat atenția cuvenită promovării femeilor în diferite sectoare de activitate... Trebuie să pornim de la necesitatea ca toate organismele noastre să considere și să trateze femeia la fel ca pe oricare cetățean. Așa trebuie să le judecăm, și nu ca pe o categorie de care trebuie să ne ocupăm din când în când. Femeia trebuie să-și găsească locul, așa cum îl are în producție, în toate funcțiile de conducere, în raport cu capacitatea, cu posibilitățile sale reale. În ceea ce privește capacitatea politică, intelectuală, nu există nicio deosebire”, un reproș aducându-se și femeilor care nu s-au implicat mai intens în viața socială [12, pp. 647-648, 652].

Însă pentru prima dată apare explicit activitatea organizațiilor de femei într-un document de

partid, în anul 1974. Între 25–28 noiembrie 1974 se desfășoară lucrările Congresului al XI-lea al PCR, în cadrul căruia este adoptat *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, care dedică un capitol special femeilor. Aici se subliniază faptul că „una din marile cuceriri ale socialismului în România este asigurarea deplinei egalități în drepturi pentru masele de femei, crearea condițiilor în vederea afirmării în toate domeniile de activitate ale societății, a energiei și potențialului creator al femeilor”, partidul recunoscând faptul că femeile, care reprezintă mai mult de jumătate din populația țării, „au o contribuție esențială în producția materială și spirituală a societății noastre, în întărirea familiei, în dezvoltarea națiunii, în menținerea tineretii poporului, în creșterea și educarea tinerei generații” [13, p. 137].

Toate județele țării se subordonau politicii de stat și de partid. În plan teritorial existau comitete și comisii ale femeilor la nivel județean, municipal, orașenesc și comunal, la nivel de întreprinderi, instituții, cooperative meșteșugărești, cooperative agricole de producție, cartiere și sate necooperativizate. Regiunea Hunedoara s-a aliniat direcțiilor generale de dezvoltare desfășurând, prin intermediul organizațiilor de femei, o activitate deosebit de prolifică pe toate planurile. Documentele de arhivă hunedorene consemnează unele activități desfășurate de comisii și comitetele de femei în plan economic, social și cultural, în colaborare cu sindicatele sau alte organizații ale statului. O problemă deosebit de importantă o reprezenta familia, atât în ceea ce privește condițiile materiale, cât, mai ales, condițiile spirituale de creștere și educare a tinerei generații, viitorul țării. Pentru statul român, „ocrotirea căsătoriei și a familiei, apărarea intereselor mamei și copilului reprezintă un principiu constituțional, care stă la baza întregii reglementări a relațiilor de familie și a tuturor măsurilor de ordin economic și social...” deoarece „Având un profund caracter social, familia trebuie să contribuie la pregătirea și educarea de noi generații...” [11, f. 150]. De aici, „necesitatea rezolvării problemei serviciilor, a diversificării bunurilor de consum, asigurarea condițiilor de muncă corespunzătoare, dezvoltarea rețelei de creșe și cămine” [12, p. 651].

În anul 1966, în regiunea Hunedoara s-a făcut o analiză a activității comisiilor și comitetelor de femei privind întemeierea și consolidarea familiei, sporirea natalității, ocrotirea mamei și copilului, responsabilitatea părinților în creșterea și educarea copiilor și tineretului. Astfel, în perioada 4–20 noiembrie 1966, un colectiv format din activiste ale Consiliului Național al Femeilor, un delegat din partea Ministerului

Sănătății și Prevederilor Sociale, activiste ale Comitetului regional, ale comitetelor raionale și orașenești ale femeilor, reprezentanți ai Consiliului Regional al Uniunii Generale a Sindicatelor, UTC, Comitetul pentru cultură și artă, Secțiunile de învățământ și Sănătate ale Sfaturilor Populare, reprezentanți ai Tribunalului și Procuraturii s-au deplasat în raioanele Alba și Orăștie, în orașele Deva, Hunedoara, Petroșani, precum și în orașele subordonate, cu acest prilej fiind controlate 11 comune, 8 cooperative agricole de producție, 3 gospodării agricole de stat și 7 comitete orașenești, fiind cuprinse 23 de comisii ale femeilor din circumscripții electorale orașenești, 7 întreprinderi, 14 licee, școli generale și profesionale, 7 internate, 6 grădinițe, 5 cămine de copii, 3 creșe, o casă a copilului, 2 case de copii școlari, 6 cămine muncitorești de băieți și fete, 13 circumscripții sanitare, polyclinici, spitale și alte unități sanitare [11, ff. 149-150].

O problemă avută în vedere și subliniată de Nicolae Ceaușescu era cea privitoare la combaterea fermă a atitudinilor retrograde, a manifestărilor negative față de familie, care de cele mai multe ori duceau la destrămarea căsătoriei și la creșterea numărului de divorțuri, de aceea trebuia întărită moralitatea vieții de familie și întemeierea acesteia pe idealuri comune și respect reciproc. Printre măsurile luate în acest sens se numără organizarea de conferințe și simpozioane pe teme privind familia în Deva, Petroșani, Orăștie, Alba Iulia, Hunedoara, Cugir, Balșa, Geoagiu, Vinerea și în multe alte localități („Familia, celula de bază a națiunii”, „Prietenia și dragostea, baza unei familii trainice”, „Codul familiei”, „Divorțul și consecințele lui în creșterea și educarea copiilor”, „Aspecte ale relațiilor dintre soți care pot duce la destrămarea familiei”, „Ocrotirea familiei în dreptul socialist”, „Tovărășie, dragoste, căsătorie” etc.), întâlniri organizate cu tinere muncitoare din întreprinderile din județ cărora le-au vorbit juriști și cadre didactice, discutarea materialelor privitoare la familie publicate în revistele „Femeia”, „Săteanca” și „Dolgozo Nö”, în perioada 1965–1966 organizându-se 55 de lectorate pe teme de familie la care au participat 3.000 de femei [11, pp. 151-153].

O altă inițiativă a fost cea a orașului Hunedoara care a organizat în unele întreprinderi „puncte de consultație” pentru informare cu privire la noile decrete referitoare la divorț, întreruperea sarcinii și proiectul legii pensiilor [11, p. 152].

Referitor la situația divorțurilor, în primul semestru al anului 1965, în regiunea Hunedoara s-au înregistrat 1.010 acțiuni de divorț față de 3.155 de căsătorii încheiate, în raport cu anul 1966 când s-au înregistrat 1.143 cereri de divorț și 3.051 de căsătorii [11, p. 153], ceea ce denotă o creștere a divorțurilor

și o scădere a căsătoriilor, fapt îngrijorător pentru stabilitatea familiei. La 1 octombrie 1966, Consiliul de Stat al RSR a publicat în Monitorul Oficial nr. 60 Decretul nr. 770 pentru reglementarea întreruperii cursului sarcinii, care la Art. 1 stipula că „Întreruperea sarcinii este interzisă” [2], dar cu excepțiile de vigoare. Privitor la întreruperile de sarcini, se constata o creștere îngrijorătoare a acestora, situația în primele 9 luni ale anilor 1963–1966 prezentându-se astfel: 1963 – 34.045; 1964 – 35.814; 1965 – 36.625; 1966 – 27.809, comparativ cu numărul de nou-născuți din aceeași perioadă – 1963 – 9.447; 1964 – 9.162; 1965 – 8.833; 1966 – 6.133 [11, pp. 162-163]. Acest decret a avut în vedere atât pericolul la care se expuneau femeile din punct de vedere al sănătății, cât și consecința negativă asupra natalității și sporului natural al populației. Prin această măsură, statul socialist urmarea creșterea numerică și întinerirea populației.

La nivelul județului Hunedoara, decalajul dintre căsătorii și divorțuri era unul negativ, îndeosebi în Valea Jiului. Iată cum se prezenta situația înainte de apariția Decretului 770/1966 [11, p. 154]:

Petroșani: 212 acțiuni de divorț – 19 retrase deoarece părțile s-au împăcat; 19 suspendate de către Tribunal din anumite motive; 174 rămase în curs de judecată pe anul 1967.

Deva: 190 acțiuni de divorț – 12 retrase, după apariția Decretului fiind înaintată doar o cerere de divorț.

Pe regiune, înainte de Decret, au fost înregistrate 1.565 de cereri de divorț, dintre care s-au retras doar 42, restul fiind în curs de judecată, astfel că din totalul de 541 de căsătorii desfăcute în primul semestru al anului 1966, 211 au avut o durată între 1 și 4 ani, 354 nu au avut copii, 144 au avut 1 copil, 37 au avut 2 copii, 5 cu 3 copii și 1 cu 4 copii, femeile introducând acțiunea de divorț în procent de 51% [11, p. 154].

Din statistica de mai sus se desprinde concluzia că tinerii nu prezentau destulă maturitate și alegeau cu destulă ușurință să renunțe la căsătorie, îndeosebi în primii 5 ani de viață comună, inexistența copiilor contribuind semnificativ la luarea acestei decizii, pe când apariția copiilor în cuplu contribuia la stabilitatea și consolidarea familiei. Desfacerea căsătoriei avea mai multe cauze, printre care cele mai frecvente erau: părăsirea domiciliului conjugal de unul dintre soți, de regulă de către soție ca urmare a neînțelegerilor grave, a violenței fizice din cauza consumului de alcool, a mentalității retrograde a soțului și a infidelității [11, pp. 154-155].

Printre modalitățile de combatere a divorțurilor, statul socialist utiliza organizarea unor acțiuni culturale-educative de conștientizare a rolului soților în cadrul familiei, discuțiile individuale și la locurile de

muncă cu persoanele în cauză, încurajarea căsătoriilor prin organizarea unei atmosfere de sărbătoare la oficierea acestora la locul de muncă, sărbătorirea căsătoriilor îndelungate și cu mai mulți copii, manifestarea unei griji și respect deosebit față de mamele care nasc, asigurarea unei locuințe tinerelor familii etc.

Referitor la încurajarea natalității, s-au organizat numeroase conferințe și simpozioane, întâlniri cu medici ginecologi și alți specialiști din sănătate, emisiuni radio, articole în presă, dezbateri publice la nivelul întreprinderilor. Cu toate că problema natalității a fost una deosebit de importantă a factorilor socio-economici, cultural-educativi și medico-sanitari, rezultatele obținute nu au fost cele așteptate. Astfel, regiunea Hunedoara a înregistrat la natalitate, în primele 9 luni ale anilor, procente sub media pe țară: 1963 – 15%; 1964 – 14,3%; 1965 – 13,2%; 1966 – 13,7%, cu toate că procesul de industrializare și de urbanizare ridicat în anumite zone a crescut natalitatea (Hunedoara, Deva, Sebeș), în timp ce în altele a înregistrat scăderi (Hațeg, Brad, Ilia) [11, pp. 158-159]. Strâns legat de natalitate este sporul demografic care prezenta următoarele valori în primele 9 luni ale ultimilor 4 ani: 1963 – 5,8%; 1964 – 5,8%; 1965 – 3,9%; 1966 – 5,2% [11, p. 159].

Referitor la ocrotirea mamei și copilului, statul socialist a luat o serie de măsuri menite să scadă mortalitatea infantilă și a mamelor la naștere, scăderea numărului de copii cu probleme de sănătate la naștere, vizitarea acasă a gravidelor de către cadrele medicale, diminuarea numărului de cazuri de nașteri neasistate sau a nașterilor premature, printre măsuri numărându-se organizarea de cursuri „Școala mamei” prin intermediul cărora viitoarele mame primeau informațiile necesare pentru îngrijirea lor și a copiilor, maternitatea din Petroșani excelând la difuzarea de cunoștințe medico-sanitare, de asemenea organizarea a 262 de „Sfaturi ale gospodinei”, expuneri ale medicilor de circumscipții cu privire la alimentația rațională și dietetică, în special a copiilor mici [11, pp. 159-160].

Cu toate acestea, consecințele negative ale muncii insuficient desfășurate sau difuzarea nesatisfăcătoare a cunoștințelor către viitoarele și tinerele mame s-a resimțit în societate, ceea ce a dus la scăderea natalității în unele zone ale regiunii Hunedoara. La aceste deficiențe se adăuga și lipsa personalului medical de specialitate în multe unități sanitare, insuficiența paturilor din secțiile de obstetrică-ginecologie și pentru copiii prematuri, clădirile improprii, existența infecțiilor intraspitalicești, organizarea deficitară a bucătăriilor, inexistența preparatelor dietetice în mediul rural, ineficiența în privința luării în evidență a gravidelor și a nou-născuților etc.

Nașterea copiilor presupunea și crearea unor condiții bune de creștere și educare, cu atât mai mult cu cât multe femei activau în câmpul muncii. În societate se simțea o acută nevoie de creșe, grădinițe, cămine săptămânale sau zilnice, multe localități prezentând deficiențe grave în sensul cererilor mult prea mari în raport cu posibilitatea practică de a le rezolva. Nu trebuie omis faptul că situația țării, după preluarea puterii de către comuniști, nu era una bună, mai ales în condițiile în care statul se afla la finele unei conflagrații mondiale în care fusese implicat direct și în urma căreia avusese nenumărate pierderi materiale, umane, materiale, financiare și teritoriale. Însă dorința de a reconstrui țara a condus la luarea unor măsuri economice și sociale, în principal, care să confere ridicarea nivelului de trai al populației și a creării unor condiții de natură să aducă bunăstare materială și spirituală tuturor. Este de remarcat faptul că în perioada 1950–1967 statul român a alocat fonduri pentru sănătate și prevederi sociale care depășea totalul cheltuielilor bugetare ale anului 1960, după adoptarea Decretului 770/1967 luându-se o serie de măsuri menite să ocrotească mama și copilul: îmbunătățirea dreptului la asistență medicală a mamei și copilului, extinderea indemnizațiilor la naștere, crearea avantajelor în privința trimiterii la odihnă și tratament a familiilor salariate cu mai mulți copii, suplimentarea numărului de locuri în creșe și grădinițe (la sfârșitul anului 1966 erau cuprinși în creșe 11.500 de copii și peste 350.000 în grădinițe; în 1967 s-au amenajat în clădirile existente un plus de 2.113 locuri la creșe, în 1968, prin folosirea posibilităților locale și construirea unor clădiri noi s-au suplimentat locurile cu încă 5.230, statul alocând în acest sens peste 700 milioane lei în perioada 1967–1970 [11, pp. 113-115]. Nu trebuie uitat faptul că după eliberare, sub deviza partidului, „Totul pentru front, totul pentru victorie”, femeile muncitoare, sub îndrumarea partidului și a comitetelor sindicale, au organizat primele cămine pe lângă întreprinderi [11, p. 116].

Cu toate aceste realizări, existau și o serie de deficiențe. Controlul efectuat în regiunea Hunedoara a adus în atenție o serie de neajunsuri, care se puteau generaliza și în alte zone ale țării. S-a constatat că: ar trebui crescut numărul de creșe și grădinițe deoarece sunt insuficiente (în regiune funcționează 251 de unități preșcolare cu un număr de 12.350 de copii), un caz fiind al orașului Hunedoara în care există 400 de locuri, în condițiile în care sunt 6.000 de preșcolari; utilizarea nejudicioasă a unor clădiri (cazul orașului Lupeni care, în clădirea alocată unei creșe cu 100 de locuri, funcționează 2 cămine și o creșă aparținând a două întreprinderi diferite, cu administrații, magazii, bucătării etc. separate, ceea ce diminuează

spațiul pentru copii, crește cheltuielile de personal, afectează procesul instructiv-educativ); clădirile sunt impropii, ceea ce crează probleme din punct de vedere igienico-sanitar; dotări și materiale didactice insuficiente (cazul căminului săptămânal al CSH Hunedoara unde nu se respectă caracterul de unitate închisă și nici vârsta copiilor adecvată specificului unității); alimentație necorespunzătoare cu deficit de principii nutritive; nu se urmărește dezvoltarea fizică a copiilor și controlul medical periodic se efectuează rar; la sate funcționează puține grădinițe cu mâncare caldă [11, pp. 164-165].

Concluzii

Mișcarea feministă din România comunistă se caracterizează printr-o subordonare totală politicii Partidului Comunist Român și statului, activitatea sa pliindu-se pe direcțiile de dezvoltare ale țării. Însă ideologia socialistă și apoi comunistă puna pe picior de egalitate femeia și bărbatul, ceea ce din punct de vedere al mișcării femeilor era o victorie deosebită. Partidul unic a înrolat în rândurile sale contingente mari de femei cărora le-a oferit șansa, în virtutea egalității în drepturi cu bărbatul, să muncească, să învețe și să se perfecționeze în profesii care până atunci le erau interzise. De asemenea, le-a dat posibilitatea organizării politice, dar cu subordonare directă partidului, le-a conferit șanse de promovare în funcții de conducere și decizie, însă mai mult teoretic, deoarece practic bărbații erau majoritari, le-a dat atribuții în toate domeniile de activitate, dar sub rezerva conformării direcțiilor de dezvoltare trasate de partid. Cu toate aceste neajunsuri, consiliile și comitetele de femei au desfășurat o activitate susținută și prolifică care a avut repercursiuni pozitive asupra societății. Femeile au învățat să fie independente din punct de vedere economic, în principal, apoi educațional, au avut acces la informație și sprijin din partea statului în privința sănătății, natalității, creșterii și educării copiilor, întemeierii și consolidării familiei, devenind, cele mai multe, soții și mame devotate familiei, contribuind astfel la sporirea natalității, creșterea demografică și întinerirea populației țării, la educarea copiilor în principiile sănătoase ale moralei, a alegerii unor scopuri pentru care depuneau toate eforturile să le îndeplinească, devenind buni cetățeni și patrioți.

Referințe bibliografice

1. CONSTITUȚIA Republicii Populare Române din 1948. In: Monitorul Oficial, nr. 87 bis/13 apr. 1948 – http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.hp_act_text?idt=1574 (vizitat 11.03.2020).
2. Decret nr. 770/1 octombrie 1966. In: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/177> (vizitat 17.03.2020).

3. Engels F. Originea familiei, a proprietății private și a statului. București: Editura Politică, 1987. 207 p.
 4. Gluvacov A. Afirmarea femeii în viața societății. București: Editura Politică, 1975. 207 p.
 5. Marx K., Engels F. Mici scrieri economice. București: Editura Politică, 1969. 455 p.
 6. Mihăilescu Ș. Din istoria feminismlui românesc: studiu și antologie de texte (1929–1948). Iași: Polirom, 2006. 463 p.
 7. Negru M. Din istoria Consiliului Național al Femeilor Române și a mișcării feministe. In: Revista Arhivelor. Vol. XCII, nr. 1-2, 2015, p. 149. <https://www.ceeol.com/search/journal-detail?id=1181>, <http://arhivelenationale.ro/site/wp-content/uploads/2018/06/RA-2015-12-negru-monica.pdf> (vizitat 12.03.2020).
 8. Niel M. Drama eliberării femeii. București: Editura Politică, 1974. 240 p.
 9. Normele de Organizare și Funcționare a Consiliului Național, Comitetelor și Consiliilor Femeilor. București: Consiliul Național al Femeilor din Republica Socialistă România, 1969. 25 p.
 10. Sheen Fulton J. Comunismul și femeia, 2019, traducere de Larisa Iftimie. In: <https://provita.ro/2019/01/29/comunismul-si-femeia/> (vizitat la 04.02.2020).
 11. SJHAN, Fond Comitetul județean al femeilor Hunedoara. Dosar 1/1966–1981. 248 p.
 12. Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 18-19 iunie 1973. Cuvântare cu privire la rolul femeii în viața politică, economică și socială a țării. In: Ceaușescu N. România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate. Vol. 8. Rapoarte, cuvântări, articole, ian. 1973 – iulie 1973. București: Editura Politică, 1973. 408 p.
 13. Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilaterale dezvoltate și înaintare a României spre comunism. București: Editura Politică, 1975. 115 p.
- Gherghina Boda** (Deva, România). Doctor în istorie. Cercetător științific, gr. I, habilitat, Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva.
- Гергина Бода** (Дева, Румыния). Доктор истории. Научный сотрудник, I ст., Музей дакийско-римской цивилизации.
- Gherghina Boda** (Deva, Romania). PhD in History. Scientific Researcher I, Deva Museum of Dacian and Roman Civilization.
- E-mail:** ginaboda15@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2736-1810>